

Wysiedlenia i azyl

Ten moduł skupia się na obecnej polityce azylowej w Europie i zakreśla historyczny rozwój międzynarodowych praw uchodźców. Poprzez doświadczenia trzech uchodźców z Niemiec, Syrii i Ukrainy, moduł porównuje przeszłe i obecne ruchy uchodźców do i z Europy. Podkreśla też różnice i podobieństwa formy ich ucieczki i w tym, jak byli traktowani z punktu prawnego w różnych krajach Europy.

Cele dydaktyczne i oczekiwane wyniki

OGÓLNY CEL NAUCZANIA

Zbadanie rozwoju, zakresu i ograniczeń międzynarodowego systemu uchodźczego i europejskiej polityki azylowej

SZCZEGÓŁOWE CELE DYDAKTYCZNE

Zrozumienie rozwoju Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. i obecnej europejskiej polityki azylowej

Zrozumienie różnicy między kategoriami prawnymi dotyczącymi przesiedleńców a rzeczywistością, w której żyją

Porównanie ruchów uchodźców w przeszłości i obecnie

Struktura i plan czasowy zajęć

Przygotowanie przed zajęciami

- Świadectwa trzech uchodźców: Kim jest uchodźca 1.0? (30 min)

Ćwiczenia w klasie

- Ćwiczenie 1: Quiz: Fakty i liczby dotyczące wysiedleń i azylu (20 min)
- Ćwiczenie 2: Doświadczenie wysiedleń w Europie (15 min)
- Ćwiczenie 3: Dyskusja: Kim jest uchodźca 2.0? (10 min)

Opcjonalne zadanie domowe

- Jesteś doradcą organizacji zajmującej się uchodźcami (120 min)

Przegląd dokumentów

Informacje ogólne dla nauczycieli	2
Aktywności: Zadania, wyjaśnienia i odpowiedzi	5
Materiały i karty pracy dla uczniów	15
Dalsze zasoby	20

➤ Informacje ogólne dla nauczycieli

Ten dokument:

- Omawia definicje związane z wysiedleniami i azylem
- Wyjaśnia historyczny rozwój międzynarodowego i europejskiego systemu uchodźczego
- Omawia ostatnie reakcje polityczne, w tym wysiłki zmierzające do przeniesienia odpowiedzialności za ochronę uchodźców na kraje pozaeuropejskie

Współczesny międzynarodowe prawo uchodźcze - międzynarodowych zbiór przepisów, który gwarantuje osobom przesiedlonym przez granice międzynarodowe ochronę przed prześladowaniami - ma swoje korzenie w nowożytnej historii Europy. Międzynarodowe organizacje i konwencje zajmujące się uchodźcami zostały pierwotnie opracowane, aby poradzić sobie z masowymi przesiedleniami w całej Europie po II wojnie światowej. W 1945 roku w Europie zostało wykorzenionych 30 milionów ludzi - żołnierzy i przesiedleńców, którzy nie chcieli lub nie mogli wrócić do domu z powodu zmian granic, w tym ponad dwanaście milionów etnicznych Niemców, którzy zostali wypędzeni z ZSRR (Barnett, 2002: 5). Przed II wojną światową **nie istniała żadna, przyjęta na szczeblu międzynarodowym, legalna definicja uchodźcy**. W 1948 roku powstała Międzynarodowa Organizacja Uchodźców (International Refugees Organization, w skrócie IRO) jako tymczasowa agencja, która miała wspierać uchodźców w całej Europie, zapewniając im pomoc, repatriację, przesiedlenia i ochronę prawną w najtrudniejszych przypadkach. Kiedy społeczność międzynarodowa uznała, że wysiedlenia nie są tymczasowe, **w 1951 roku powołano Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR)** jako stały organ, a w lipcu 1951 roku podpisano Konwencję Narodów Zjednoczonych o statusie uchodźców (znaną jako **Konwencja Genewska**). Regulowała ona status uchodźców i określała szereg praw i obowiązków.

Artykuł 1 Konwencji z 1951 roku zawierał **pierwszą uniwersalną definicję** uchodźcy jako: *„Każda osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.”* Konwencja z 1951 roku uznaje **prawo uchodźców do pozostania i prawo do powrotu, prawo do azylu** oraz fundamentalną **zasadę non-refoulement**. *Non-refoulement* (refoulement z francuskiego „refouler” = odsyłać za pomocy siły) zabrania państwu odsyłania osób ubiegających się o azyl do kraju, w którym groziłyby im prześladowania.

Jednak Konwencja z 1951 r. **nie uznaje wszystkich uciekinierów jako uchodźców**. W literaturze naukowej wysiedlenia odnoszą się do osób, które zostały przemieszczone w obrębie kraju lub poza granice z powodu gwałtownego konfliktu, wojny i prześladowań, klęsk żywiołowych lub spowodowanych przez człowieka, albo też skutków projektów rozwojowych (Martin, 2012). Konwencja genewska obejmuje jedynie osoby, które przekroczyły granicę międzynarodową. Oznacza to, że nie obejmuje osób, które szukały schronienia wewnątrz swojego kraju, jak również osób, które zostały przesiedlone z powodu zmian klimatycznych lub projektów rozwojowych. Ponadto w wielu przypadkach uchodźcy uciekający przed wojną nie uciekają tylko z powodu konfliktu, mogą być dodatkowo powodowane innymi motywami, takimi jak sytuacja ekonomiczna, postrzeganie wolności politycznej i praw politycznych, rodzina czy możliwości edukacyjne. Znaczna część literatury naukowej wykazuje, że legalna definicja uchodźcy nie odpowiada doświadczeniom osób wysiedlonych. Badania pokazują, że dominujące legalne definicje uchodźcy nie są w stanie uchwycić złożonych relacji między politycznymi, społecznymi i ekonomicznymi czynnikami napędzającymi migrację lub ich zmieniającego się znaczenia dla jednostek w czasie i przestrzeni (Shacknove, 1985; Crawley i Skleparis, 2018).

Ze względu na specyficzny kontekst historyczny w którym powstała, Konwencja Genewska była początkowo **bardzo europocentryczna**: miała **ograniczenia czasowe i**

geograficzne, co oznaczało, że obejmowała tylko ruchy uchodźców spowodowane wydarzeniami, które miały miejsce przed styczniem 1951 roku, i dawała państwom przyjmującym możliwość ograniczenia stosowania Konwencji do uchodźców z Europy. UNHCR wdrożyła w 1967 r. Protokół dotyczący statusu uchodźców, w którym zrezygnowano z ograniczeń czasowych i geograficznych, aby umożliwić jego bardziej uniwersalne zastosowanie. Biorąc pod uwagę wady ONZ-owskiej definicji uchodźcy, Organizacja Jedności Afrykańskiej (OAU) przyjęła w 1969 roku rozszerzoną definicję, postrzegając uchodźców jako: *„Każdą osobę, która z powodu zewnętrznej agresji, okupacji, obcej dominacji lub wydarzeń poważnie zakłócających porządek publiczny w części lub całości swojego kraju pochodzenia lub narodowości, jest zmuszona opuścić swoje miejsce zwykłego pobytu w celu poszukiwania schronienia w innym miejscu poza swoim krajem pochodzenia lub narodowości”*.

Obecnie definicja uchodźcy zawarta w Konwencji Genewskiej jest **jedną z najpowszechniej akceptowanych norm międzynarodowych na całym świecie** i stanowi punkt odniesienia dla krajowych polityk azylowych w Europie. Od lat 50. XX wieku **kraje europejskie stopniowo wprowadzały narodowe prawo o azylu na podstawie prawa międzynarodowego**. Konwencja gwarantuje uchodźcom prawo do ubiegania się o azyl, ale nie daje prawa do jego uzyskania. Przełożenie konwencji genewskiej na konkretne krajowe przepisy azylowe – w tym kwestie sposobu udzielania azylu - pozostało zatem w ścisłym zakresie kompetencji krajowych. W niektórych sytuacjach państwa przyjmujące decydowały się na przyznanie ochrony *prima facie* (status dla grup, przyznawany na podstawie okoliczności w kraju pochodzenia bez konieczności udowodnienia indywidualnego prześladowania) osobom uciekającym przed konfliktem i wojną, na przykład w przypadku uchodźców węgierskich w 1956 r. lub uchodźców ukraińskich w 2022 r. W większości przypadków w Europie osoby ubiegające się o azyl (osoby, które złożyły wniosek o azyl, ale nie otrzymały jeszcze decyzji) muszą jednak przejść przez długotrwałe indywidualne procedury azylowe, zanim zostanie podjęta decyzja w sprawie ich statusu uchodźcy. Tak było np. w przypadku Afgańczyków czy Syryjczyków, którzy szukali schronienia w Unii Europejskiej. Konwencja nie zabrania również państwom przyjmującym wdrażania środków, które mogłyby odstraszyć potencjalnych azylantów - takich jak kontrola graniczna, ostrzejsze sprawdzanie wniosków o nadanie statusu uchodźcy czy zakres pomocy socjalnej dla uznanych uchodźców. Krajowe polityki azylowe często charakteryzują się dyskryminacją na podstawie pochodzenia i rasy poprzez odmienne traktowanie osób przesiedlonych z Europy w porównaniu z osobami przesiedlonymi z Bliskiego Wschodu, Afryki i Azji (Pszczółkowska, 2022). W kontekście **rosnącej liczby wniosków o azyl** od połowy lat 80-tych do 1992 r., państwa europejskie zaostrzyły swoją politykę azylową wdrażając właśnie powyższe rozwiązania. W rezultacie, w Europie Zachodniej wskaźnik uznawania uchodźców uległ obniżeniu w przedziale lat 80-tych do 90-tych XX wieku (Barnett, 2002: 13). Pomimo że wskaźniki uznawania poszły znacznie w górę od 2000 roku, w okresie od 2015 do 2018 roku wskaźnik uznawania uchodźców w krajach Europy Zachodniej gwałtownie spadł o 20%, zwłaszcza po 2016 roku (Hatton, 2021: 5).

Na politykę azylową w Europie wpłynęło również **dążenie Unii Europejskiej (UE) do harmonizacji polityki imigracyjnej** od lat 90-tych, z ogólną tendencją do rozluźnienia kontroli na granicach wewnętrznych i wzmocnienia kontroli na granicach zewnętrznych. W tym kontekście UE podpisała w **1990 r. konwencję dublińską**, której celem było uniemożliwienie osobom ubiegającym się o azyl składania wniosków o azyl w więcej niż jednym państwie UE. Zgodnie z konwencją dublińską i następującymi po niej traktatami, osoby ubiegające się o azyl są zobowiązane do złożenia **wniosku o azyl w pierwszym kraju, do którego wjechały na terytorium UE**, co nakłada nieproporcjonalnie większą odpowiedzialność na kraje UE położone geograficznie na zewnętrznej granicy UE. Konwencja dublińska ustanowiła również **zasadę „bezpiecznego kraju trzeciego”**, która ma na celu określenie czy państwo UE jest w ogóle odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o udzielenie azylu, czy też dana osoba w drodze do Europy przejechała już przez inny „bezpieczny” kraj, w którym mogłaby ubiegać się o azyl (NRC, 2016; AIDA, 2022). W 2015 roku UE wprowadziła również tzw. **„podejście hotspot”**. *„Hotspoty”* (z angielskiego „punkt zapalny” tj. miejsce społecznego napięcia) miały początkowo umożliwić osobom ubieganie się o azyl w bezpiecznych warunkach. W praktyce jednak *„hotspoty”* na greckich wyspach, w tym największy obóz dla uchodźców Moria, spowodowały przeludnienie i niebezpieczne, fatalne warunki życia (Guérin, 2021). Powyższe zmiany prawne doprowadziły do zjawiska określanego przez badaczy jako **eksternalizacja kontroli migracji** (np. Wunderlich, 2012; Reslow i Vink, 2015), w

ramach której państwa europejskie uchylają się od zobowiązań wynikających z międzynarodowego prawa uchodźczego, przerzucając odpowiedzialność za kontrolę granic i zapewnienie ochrony osobom ubiegającym się o azyl na inne państwa spoza UE. Ponieważ polityka azylowa w Europie wymaga, aby osoby ubiegające się o azyl były obecne na terytorium kraju, aby złożyć wniosek o azyl, eksternalizacja kontroli migracji w praktyce uniemożliwia wielu wysiedlonym osobom legalny wjazd do kraju europejskiego i ubieganie się o azyl, mimo że ubieganie się o azyl jest prawem każdego człowieka. To również częściowo wyjaśnia, dlaczego kraje rozwijające się przyjmują dziś 85% światowych uchodźców (UNHCR, 2022): większość wysiedleńców nigdy nie dociera na globalną północ, ale pozostaje geograficznie blisko krajów swojego pochodzenia.

W tym module pragniemy przede wszystkim, aby uczniowie zrozumieli rozwój Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. i pojęli sytuację prawną, z jaką spotykają się wysiedleni ludzie w Europie. Poprzez doświadczenia żydowskich, syryjskich i ukraińskich uchodźców w Europie, moduł stara się odnieść do powszechnych założeń dotyczących uchodźców, uświadomić uczniom podobieństwa między przeszłością a teraźniejszością oraz podkreślić różnice w traktowaniu ludzi uciekających z i do Europy.

↳ Ćwiczenia: Zadania, objaśnienia i odpowiedzi

Przygotowanie przed zajęciami

Świadectwa trzech uchodźców: Kim jest uchodźca 1.0?

CELE NAUCZANIA

- Uczniowie porównują świadectwa dawnych i obecnych uchodźców w Europie

MATERIAŁY

- Smartfony
- Trzy krótkie filmy :
 - Świadek 1: Yitzak, młody Żyd uciekający z Niemiec do Szwajcarii w 1944 roku (Wideo 1 (9:21), © Zeitzeugenportal https://www.zeitzeugen-portal.de/themen/der-holocaust/videos/i_V-gbd7Mw8)
 - Świadek 2: Rasha, młoda Syryjka w drodze do Niemiec w 2015 roku (wideo 2 (4:21), © Sky News <https://www.youtube.com/watch?v=78e3c-EWpC4>)
 - Świadek 3: Natasza, Ukrainka uciekająca do Portugalii przez Rumunię w 2022 roku (Wideo 3 (3:27), © UNHCR <https://www.youtube.com/watch?v=Mzm2W-ggrc>)
- Tekst 1: Trzy świadectwa uchodźców (patrz arkusz pracy ucznia)

CZAS TRWANIA: 30 MIN.

WYJAŚNIENIE ĆWICZENIA I SUGESTIE DYDAKTYCZNE

- Poproś uczniów o obejrzenie trzech świadectw (transkrypcje dostępne w karcie pracy ucznia) i przeczytanie w domu tekstu 1.
- Zachęć uczniów do robienia notatek w odpowiedzi na poniższe pytania:
 - Co łączy te historie?
 - Czym się różnią?
- Poproś uczniów o zapisanie pięciu słów, które przychodzą im na myśl, gdy słyszą słowo uchodźca. Przypomnij, że ta refleksja jest tylko dla nich samych, nie muszą się dzielić swoimi notatkami, ale powinni zachować je do końca zajęć.
- Uwaga: To ćwiczenie przygotowawcze jest niezbędne do wykonania ćwiczenia 2. Przygotowanie może być również przeprowadzone w klasie, jeśli moduł jest nauczany na dwóch lekcjach.

Quiz: Fakty i liczby dotyczące wysiedleń i azylu

CELE DYDAKTYCZNE

- Uczniowie odniosą się do powszechnych założeń dotyczących uchodźców i sugerują zmiany.
- Uczniowie zrozumieją historyczny rozwój międzynarodowego prawa uchodźczego
- Uczniowie poznają przepisy dotyczące wysiedleń i azylu w Europie

MATERIAŁY

- Smartfony
- Połączenie z Internetem
- Projektor

CZAS TRWANIA: 20 MIN.

WYJAŚNIENIE ĆWICZENIA I SUGESTIE DYDAKTYCZNE

- Nauczyciel przygotowuje w domu quiz na Kahoot (ok. 10 min przygotowania):
 - Otwórz stronę internetową <https://create.kahoot.it/auth/login>
 - Zarejestruj się jako nauczyciel (potrzebny adres e-mail i hasło)
 - Zaloguj się, kliknij na "utwórz"
 - Wybierz "pytanie typu true-false (prawda-falsz)", a następnie wprowadź następujące wypowiedzi z limitem czasowym 20 sekund:
1. Obecnie większość uchodźców na świecie mieszka w Europie. **FAŁSZ**
 2. Większość migrantów w Europie to uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl. **FAŁSZ**
 3. Kiedy w jakimś kraju dochodzi do konfliktu, większość ludzi ucieka przez granice międzynarodowe. **FAŁSZ**
 4. Pierwsza międzynarodowa konwencja dotycząca przesiedleńców została pierwotnie opracowana dla europejskich uchodźców po II wojnie światowej. **PRAWDA**
 5. Z perspektywy prawnej uchodźcą to ktoś, kto uciekł ze swojego kraju pochodzenia, ponieważ jest to dyktatura. **FAŁSZ**
 6. Państwa mają prawo odesłać uchodźców z powrotem do swojego kraju. **FAŁSZ**
 7. Kraje UE przyjęły takie same przepisy krajowe dotyczące uchodźców. **FAŁSZ**
 8. Osoby, które chcą dziś ubiegać się o azyl w Europie, mogą wybrać, w którym kraju UE chcą to zrobić. **FAŁSZ**
 9. Osoby ubiegające się o azyl mogą dziś dość łatwo legalnie wjechać do Europy i ubiegać się o azyl. **FAŁSZ**
 10. Większość azylantów docierających dziś do Europy to mężczyźni. **PRAWDA**
- Udostępni uczniom link.
 - Powiedz uczniom, że mają kliknąć na „play” u góry strony, wpisać hasło quizu i wpisać swoje imię.
 - Poproś, aby przy każdym stwierdzeniu zaznaczyli, czy ich zdaniem jest ono prawdziwe czy fałszywe.
 - Po wyświetleniu właściwej odpowiedzi każdego stwierdzenia, podaj im dodatkowe informacje w oparciu o sugerowane odpowiedzi i udostępnione poniżej materiały. Możesz również przygotować krótką prezentację w programie PowerPoint oraz ograniczyć quiz do ośmiu pytań, aby mieć więcej czasu na wyjaśnienia.

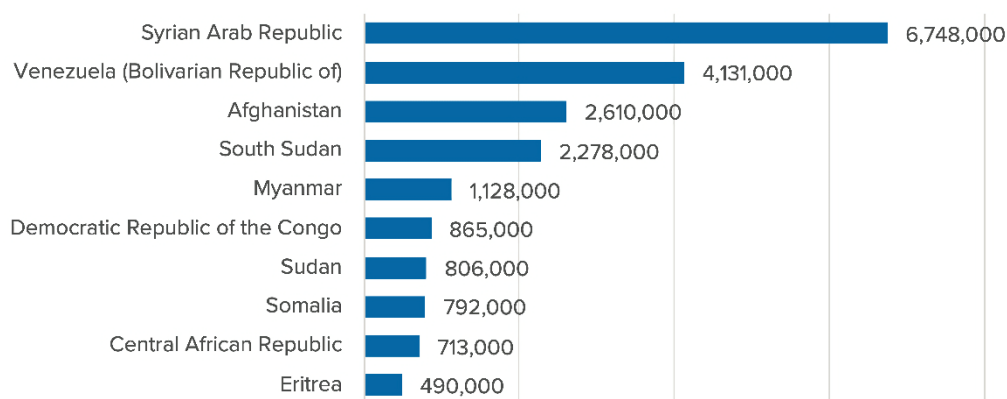
ROZWIĄZANIA I SUGEROWANE ODPOWIEDZI

1. Obecnie większość uchodźców na świecie mieszka w Europie. FAŁSZ

Kraje rozwijające się goszczą 85% uchodźców na świecie, podczas gdy kraje europejskie przyjmują mniejszość światowej populacji uchodźców (UNHCR 2021, UNHCR 2022). W 2021 roku na przykład Turcja, Kolumbia, Uganda i Pakistan gościły największą liczbę uchodźców, a na piątym miejscu znalazły się Niemcy. Około jedna czwarta uchodźców na świecie pochodzi z Bliskiego Wschodu, jedna czwarta z Azji, jedna czwarta z Afryki; 12% z Europy i 8% z Ameryki Łacińskiej.

Wykres 1: Osoby przesiedlone przez granice według państwa przyjmującego, połowa 2021 roku

(Źródło: UNHCR 2021, *Mid-Year Trends 2021*, [patrz link tutaj](#))

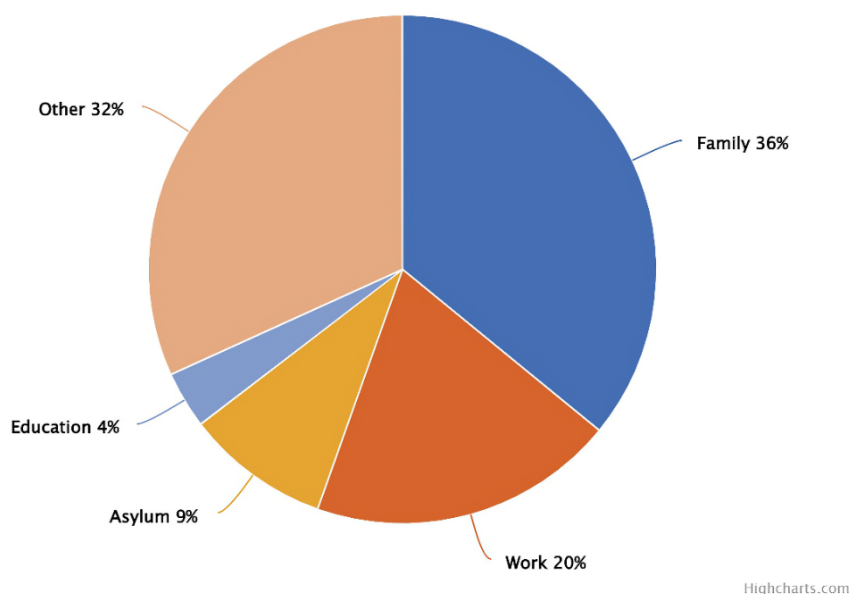

2. Większość migrantów w Europie to uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl. FAŁSZ

Większość migrantów w Europie to migranci rodzinni lub pracownicy, a nie uchodźcy.

Wykres 2: Procent osób posiadających zezwolenia na pobyt zobrazony na podstawie przyczyny migracji, w krajach europejskich, w 2020

(Źródło: Eurostat 2020, [patrz link tutaj](#))

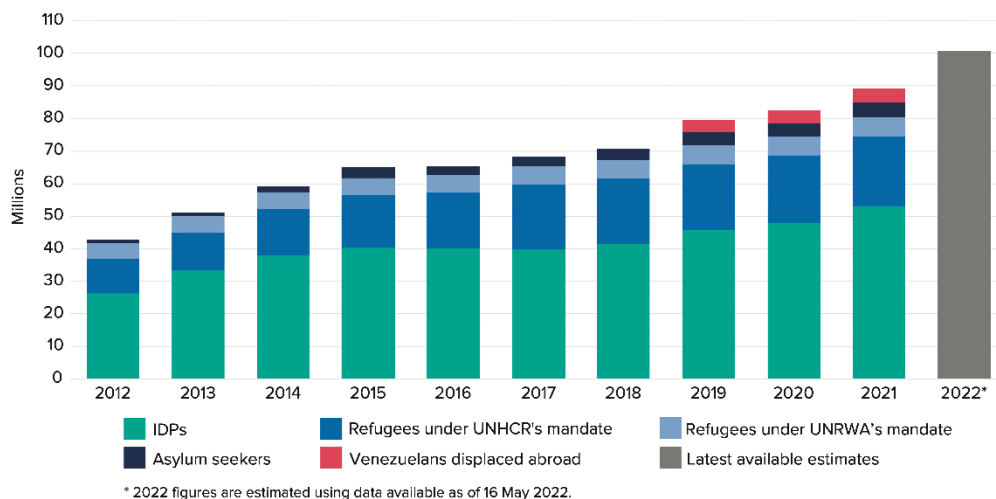
Uwaga: 39% rodzina (średnio niebieski), 17% praca (czerwony), 9% azyl (pomarańczowy), 3% edukacja (jasnoniebieski), 32% inne (beżowy)

3. Gdy w jakimś kraju dochodzi do konfliktu, większość ludzi ucieka przez granice międzynarodowe. FAŁSZ

Kiedy w danym kraju dochodzi do konfliktu, większość ludzi jest albo przesiedlana wewnątrz, albo pozostaje tam, gdzie mieszkała wcześniej (UNHCR 2022). Ci, którym udaje się uciec przez granice międzynarodowe, mają zwykle więcej zasobów ekonomicznych i sieci kontaktów niż ci, którzy zostają przesiedleni wewnątrz, ponieważ ucieczka daleko wymaga więcej pieniędzy i znajomości.

Wykres 3: Osoby zmuszone do ucieczki, 2012-2022

(Źródło: UNHCR 2021, *Global Trends: Forced Displacement in 2021*, [patrz link tutaj](#))

Uwaga: Osoba wewnątrz przesiedlona = turkus; uchodźcy z mandatu UNHCR = kolor niebieski; uchodźcy z mandatu UNRWA = kolor jasnoniebieski; osoby ubiegające się o azyl = kolor granatowy; Wenezuelczycy przesiedleni za granicę = różowy; najnowsze dostępne dane szacunkowe = szary. Uchodźcy objęci mandatem UNRWA odnoszą się do uchodźców palestyńskich. Wenezuelczycy wysiedleni za granicę są na wykresie skategoryzowani osobno, ponieważ nie podlegają bezpośrednio mandatu UNHCR.

4. Pierwsza międzynarodowa konwencja dotycząca przesiedleńców (Konwencja Genewska 1951) została pierwotnie opracowana dla europejskich uchodźców po II wojnie światowej. PRAWDA

W 1945 roku w Europie wykorzeniono 30 milionów ludzi - żołnierzy i przesiedleńców, którzy nie chcieli lub nie mogli wrócić do domu z powodu zmian granic, w tym ponad 12 milionów etnicznych Niemców, którzy zostali wypędzeni ze Związku Radzieckiego. Mapa pokazuje zmiany granic: dawne części Niemiec, które stały się polskie (białe z szarymi liniami); dawne wschodnie części Polski, które stały się częścią Związku Radzieckiego (szare z białymi liniami); przemieszczenie 3,3 miliona Niemców, a także 3,6 miliona Polaków, którzy zostali wysiedleni w Europie Wschodniej w latach 1944-1948.

Mapa 1: Przesiedlenia i wypędzenia w Europie Wschodniej

(Źródło: Kneip & Mack 2017, [patrz document tutaj](#), p. 12)

Zdjęcie 1: Przesiedleńcy w Niemczech w 1945 roku

(© Sanna Dullaway, [patrz link tutaj](#))

Uwaga: Przesiedleńcy przechodzą przez most na Łabie w Tangermunde, wysadzony przez niemiecką armię, aby uciec przed chaosem za niemieckimi liniami, spowodowanym przez postęp Rosjan 1 maja 1945 roku.

W 1951 r. powołano Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), ponieważ społeczność międzynarodowa zdała sobie sprawę, że wysiedlenia nie są zjawiskiem tymczasowym i wymagają międzynarodowej koordynacji. W tym samym roku UNHCR podpisał Konwencję Narodów Zjednoczonych o statusie uchodźców (znaną również jako Konwencja Genewska). Był to początek tzw. międzynarodowego prawa uchodźczego - zbioru międzynarodowych przepisów, który gwarantuje ludziom przesiedlonym przez granice międzynarodowe ochronę przed prześladowaniami.

5. Z perspektywy prawnej uchodźcą to ktoś, kto uciekł ze swojego kraju pochodzenia, ponieważ jest on dyktaturą. FAŁSZ

Według Konwencji Genewskiej uchodźca to ktoś, kto uciekł ze swojego kraju z obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości i/lub przynależności do określonej grupy społecznej lub politycznej. Początkowo konwencja dotyczyła tylko Europejczyków uciekających w związku z II wojną światową. W 1967 roku UNHCR wprowadził w życie tzw. Protokół dotyczący statusu uchodźców, który zniósł te warunki.

W 1969 r. Organizacja Jedności Afrykańskiej (OAU - „*Organization of African Unity*“) przyjęła inną - szerszą - definicję, która obejmowała więcej powodów ubiegania się o azyl, takich jak agresja zewnętrzna, okupacja, obca dominacja, klęski żywiołowe lub wydarzenia zakłócające porządek publiczny w całym kraju lub jego części. Definicja ta nie jest jednak tak powszechnie akceptowana jak konwencja genewska. Konwencja genewska nie obejmuje osób przesiedlonych z powodu klęsk żywiołowych lub zmiany klimatu ani osób przesiedlonych wewnątrz (IDP - z angielskiego „*internally displaced people*“).

6. Państwa mają prawo odesłać uchodźców z powrotem do swojego kraju. FAŁSZ

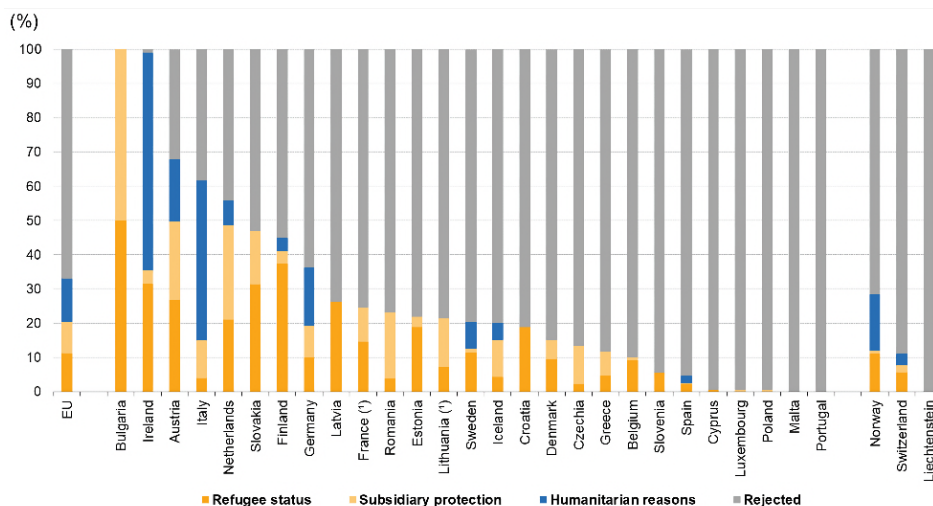
Konwencja z 1951 roku gwarantuje podstawową zasadę „*non-refoulement*”. *Non-refoulement* zabrania państwu przyjmującemu osoby ubiegające się o azyl odesłania ich do kraju, w którym groziłyby im prześladowania. Podjęto jednak międzynarodowe działania mające na celu przygotowanie uchodźców do powrotu do Syrii, Afganistanu, Somalii i innych krajów, pomimo powszechnego występowania tam naruszeń praw człowieka. Niektóre kraje przyjmujące pośrednio również zmuszają uchodźców do powrotu poprzez ograniczenie pomocy i dostępu do legalnego pobytu i rynku pracy.

7. Kraje UE przyjęły takie same przepisy krajowe dotyczące uchodźców. FAŁSZ

Od lat 50. XX wieku normy Konwencji Genewskiej zostały wprowadzone do ustawodawstwa krajowego w państwach europejskich poprzez ich politykę azylową. Konwencja nie zabrania państwom przyjmującym wdrażania środków, które mogłyby zniechęcić potencjalnych azylantów - takich jak kontrola graniczna, bardziej rygorystyczne sprawdzanie wniosków o azyl czy zakres pomocy społecznej dla uznanych uchodźców. Dlatego właśnie krajowe polityki azylowe nie są takie same w całej Unii Europejskiej. W konsekwencji tak zwane „wskaźniki uznawalności”, czyli ostateczne pozytywne decyzje w sprawie wniosków o azyl, mogą się znacznie różnić w poszczególnych krajach UE

Wykres 4: Rozkład ostatecznych decyzji w sprawie wniosków o azyl (od obywateli spoza UE) według wyników, 2021

(Źródło: Eurostat 2021, [patrz link tutaj](#))

(*) 2020 data.
Note: based on original (not rounded) figures. No final decisions in Hungary.
Source: Eurostat (online data code: migr_asycdfina)

eurostat

Uwaga: Status uchodźcy = kolor ciemnopomarańczowy, ochrona uzupełniająca = kolor jasnopomarańczowy, przyczyny humanitarne = kolor niebieski, odrzucenie = kolor szary.

8. Osoby, które chcą dziś ubiegać się o azyl w Europie, mogą wybrać, w którym kraju UE chcą to zrobić. FAŁSZ

W 1990 r. UE podpisała konwencję dublińską. Zgodnie z nią i kolejnymi traktatami, osoby ubiegające się o azyl są zobowiązane do złożenia wniosku o azyl w pierwszym kraju, do którego wjechały na terytorium UE. Oznacza to na przykład, że wnioski osób wysiedlonych, które przybyły do Włoch, ale chciałyby ubiegać się o azyl w Holandii, mogą zostać odrzucone i wnioskujący odesłani do Włoch.

9. Osoby ubiegające się o azyl mogą dziś dość łatwo legalnie wjechać do Europy i ubiegać się o azyl. FAŁSZ

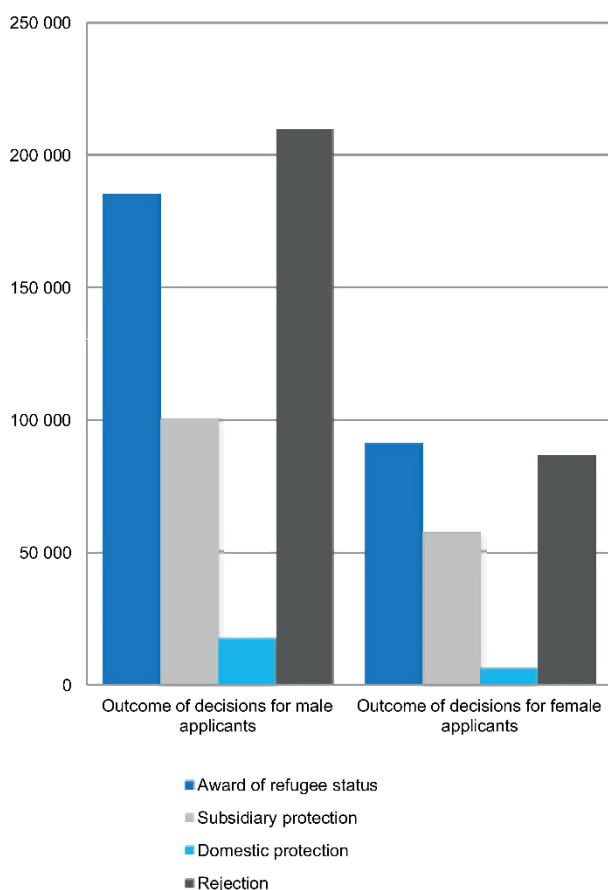
W związku z rosnącą liczbą wniosków o azyl od połowy lat 80-tych do 1992 r. państwa europejskie zaostrzyły swoją politykę azylową. Ponieważ europejska polityka azylowa wymaga, aby osoby ubiegające się o azyl były obecne na terytorium europejskim w celu złożenia wniosku o azyl, często uniemożliwia to wysiedleńcom legalny wjazd do kraju europejskiego i ubieganie się o azyl.

Zdjęcie 2: Operacja Frontexu na Morzu Śródziemnym (© Tagesschau 2021, [patrz link tutaj](#))

10. Większość azylantów docierających dziś do Europy to mężczyźni. PRAWDA

Według ONZ kobiety i dzieci są narażone na niezwykle wysokie ryzyko wykorzystania seksualnego, przemocy i nadużyć w drodze ze strefy konfliktu do bezpiecznego kraju. W wielu społeczeństwach młodzi mężczyźni są więc uważani za bardziej zdolnych do odbycia niebezpiecznej i ryzykownej podróży niż kobiety i dzieci. To częściowy powód, dla którego o azyl w Europie ubiega się więcej mężczyzn niż kobiet. Równocześnie mężczyźni ubiegający się o azyl mają wyższy współczynnik odrzucenia niż kobiety.

Wykres 5: Decyzje pierwszej instancji w UE-28 w odniesieniu do wniosków o azyl spoza UE-28 w 2016 r. według wyniku według liczby (Źródło: UN Women 2017, [patrz link tutaj](#))

Uwaga: przyznanie statusu uchodźcy = kolor średnio niebieski, ochrona uzupełniająca = kolor szary, ochrona krajowa = kolor jasnoniebieski, odrzucenie = kolor czarny.

Wspomnienia wysiedleń w Europie

CELE NAUCZANIA

- Uczniowie znajdują podobieństwa między różnymi doświadczeniami uchodźców w Europie z przeszłości i obecnie
- Uczniowie zastanawiają się nad różnicami w przepisach dotyczących różnych grup uchodźców

MATERIAŁY

- Wydrukowane karty pracy dla uczniów

CZAS TRWANIA: 15 MIN.

WYJAŚNIENIE ĆWICZENIA I SUGESTIE DYDAKTYCZNE

- Uczniowie tworzą trzy grupy dla trzech świadectw i czytają wydrukowane transkrypcje „swojego” filmu (patrz arkusze robocze uczniów).
- Pozwól uczniom przedyskutować odpowiedzi na poniższe pytania na podstawie przygotowanej pracy domowej i transkrypcji (5 min):
 - Dlaczego ta osoba uciekła?
 - Jakie przeszkody napotkał/a podczas ucieczki?
 - Jakie zasoby były potrzebne, aby móc uciec?
 - Jakie obowiązki miał/ma wobec innych osób?
 - Jaki status prawny posiada/posiadał?
- Każda grupa krótko przedstawia swoją postać i swoje odpowiedzi na forum (5 min).
- Poprowadź dyskusję na temat podobieństw i różnic pomiędzy tymi doświadczeniami (5 min).

ROZWIĄZANIA I SUGEROWANE ODPOWIEDZI

Świadectwo 1: Yitzak z Niemiec

- Powody ucieczki: prześladowanie jako Żyda (mówi o rozstrzeliwaniu ludzi w Polsce i o strachu przed Gestapo, oficjalną tajną policją nazistowskich Niemiec)
- Status prawny: Przekroczył granicę niemiecko-szwajcarską nielegalnie ze sfalszowanymi dokumentami; otrzymał ochronę w Szwajcarii
- Przeszkody w podróży: przejazd przez Niemcy, przekroczenie granicy niemiecko-szwajcarskiej
- Potrzebne zasoby: pomoc w uzyskaniu sfalszowanych dokumentów
- Obowiązki: nie wspomina o obowiązkach ani o swojej rodzinie

Świadectwo 2: Rasha z Syrii

- Powody ucieczki: wojna w Syrii, oblężenie, brak żywności, strach o dzieci, aspiracje na przyszłość (edukacja)
- Stan prawny: Rasha nie posiada paszportu, przekroczyła granice nielegalnie, chce ubiegać się o azyl w Niemczech

- Przeszkody na drodze: wyjazd z Syrii, wjazd do Turcji, wjazd do Europy, w obrębie Europy
- Potrzebne zasoby: pieniądze na przekroczenie granic
- Obowiązki: wspomina o odpowiedzialności wobec córki

Świadek 3: Natasza z Ukrainy

- Powody ucieczki: przemoc na Ukrainie w wyniku inwazji rosyjskiej, obawa o bezpieczeństwo jej dziecka i rodziny
- Status prawny: status uchodźcy w Portugalii; nie mówi o trudnościach z przekroczeniem granicy, ubieganiem się o azyl lub otrzymaniem pomocy
- Przeszkody w podróży: podróż ułatwiona przez UNHCR i rząd portugalski; Natasza i jej córka mogły przekroczyć granicę ukraińsko-rumuńską, odbyć lot i otrzymać ochronę humanitarną.
- Potrzebne zasoby: nie wymieniono.
- Odpowiedzialność: wymienia odpowiedzialność wobec córki, trudności emocjonalne związane z rozłąką z mężem, który musiał pozostać na Ukrainie z powodu poboru wojskowego

Podobieństwa

- Doświadczenie przemocy / strachu w miejscu zamieszkania
- Inne przyczyny ucieczki: niedostateczne wyżywienie, brak usług (edukacyjnych)
- Trudności z przekraczaniem granic, konieczność posiadania pieniędzy (nie każdy może uciec), brak dokumentów
- Poświęcenie swojego życia za cudze (mąż za żonę; matka za córkę), nadzieja na nowe, bezpieczne życie

Różnice

- Ułatwienia (Natasza) vs. trudności w przekroczeniu granicy (Rasha i Yitzak) i otrzymaniu azylu / ochrony

Inne fakty, o których należy wspomnieć lub podkreślić

- Definicje legalne często nie oddają w pełni prawdziwych doświadczeń związanych z wysiedleniem. Strach przed prześladowaniem i przemocą często przeplata się z innymi czynnikami decydującymi o ucieczce z kraju - względami rodzinnymi, zatrudnieniem, edukacją. Niektóre czynniki mogą również zmieniać się w czasie.
- Pod względem przyczyn ucieczki, osoby przesiedlone wewnętrznie dzielą cechy z osobami uciekającymi przez granicę, ale nie są uznawane za uchodźców w międzynarodowym prawie uchodźców.

Ćwiczenie w klasie | **Zadanie 3**

Dyskusja: Kim jest uchodźca 2.0?

CELE NAUCZANIA

- Uczniowie zastanawiają się nad kategoriami prawnymi
- Uczniowie tworzą bardziej zniuansowaną definicję uchodźcy

MATERIAŁY

- Karteczki samoprzylepne
- Ołówki
- Kolorowe markery

CZAS TRWANIA: 10 MIN.

WYJAŚNIENIE ĆWICZENIA I SUGESTIE DYDAKTYCZNE

- W pierwszym etapie, uczniowie indywidualnie rozważają: Kto według ciebie jest uchodźcą? Powiedz uczniom, aby spróbowali stworzyć nową definicję w oparciu o to, czego nauczyli się na zajęciach i porównali tę definicję ze swoimi wcześniejszymi przemyśleniami.
- Następnie uczniowie przedstawiają swoje przemyślenia na forum i porównują swoje definicje.
- Na końcu uczniowie mają za zadanie przedstawić różne istniejące definicje legalne i porównać je ze swoimi definicjami.

ROZWIĄZANIA I SUGEROWANE ODPOWIEDZI

Definicje legalne

- Uchodźca to osoba, która nie może lub nie chce wrócić do kraju pochodzenia z powodu uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub poglądów politycznych (Konwencja o uchodźcach z 1951 r.).
- Uchodźcą jest każda osoba, która z powodu zewnętrznej agresji, okupacji, obcej dominacji lub wydarzeń poważnie zakłócających porządek publiczny w części lub całości kraju pochodzenia lub narodowości, jest zmuszona do opuszczenia miejsca stałego pobytu w celu poszukiwania schronienia w innym miejscu poza krajem pochodzenia lub narodowości (Konwencja OAU z 1969 r.).
- Osoba przesiedlona wewnętrznie (IDP - z angielskiego „internally displaced person/people”) to osoba, która została zmuszona do ucieczki lub opuszczenia swoich domów lub miejsc zwykłego pobytu, w szczególności w wyniku lub w celu uniknięcia skutków konfliktu zbrojnego, sytuacji uogólnionej przemocy, naruszeń praw człowieka lub klęsk żywiołowych lub katastrof spowodowanych przez człowieka, i która nie przekroczyła granicy uznanej przez społeczność międzynarodową (Wytyczne ONZ w sprawie przesiedleń wewnętrznych)
- Osoba ubiegająca się o nadanie statusu uchodźcy to osoba, która opuściła swój kraj i szuka ochrony przed prześladowaniami i poważnymi naruszeniami praw człowieka w innym kraju, ale nie została jeszcze legalnie uznana za uchodźcę i czeka na decyzję w sprawie swojego wniosku o nadanie statusu uchodźcy (Amnesty International).

→ Podkreśl, że kategorie prawne nie są wystarczające, by w pełni uchwycić doświadczenia osób wysiedlonych.

Możliwa alternatywna definicja

- Uchodźca to osoba, która nie jest chroniona przez swoje państwo pochodzenia i znalazła ochronę gdzie indziej.

Praca domowa

Jesteś doradcą organizacji zajmującej się uchodźcami

CELE NAUCZANIA

- Uczniowie uczą się badać i krytycznie analizować istniejącą politykę azylową w swoim środowisku lokalnym
- Uczniowie uczą się grupowo formułować alternatywne rozwiązania

MATERIAŁY

- UNHCR Refugee Data Finder: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
- Statystyki Eurostatu dotyczące azylu: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/migration-asylum/asylum>
- Strona internetowa bazy danych informacji o azylu (AIDA): <https://asylumineurope.org/>
- Laptopy

CZAS TRWANIA: OK. 120 MIN.

WYJAŚNIENIE ĆWICZENIA I SUGESTIE DYDAKTYCZNE

- Uczniowie tworzą grupy trzyosobowe.
- Poproś każdego z uczniów o zbadanie (i) aktualnej liczby osób ubiegających się o azyl i uznanych uchodźców w ich kraju i jak te liczby mają się do ogólnej liczby wysiedleń na świecie, (ii) aktualnej sytuacji prawnej uchodźców w kraju, w którym mieszkają, pod kątem ich praw dotyczących dostępu do rynku pracy, edukacji, zdrowia i pomocy społecznej w trakcie procedury azylowej i w przypadku przyznania azylu. Uczniowie powinni podsumować swoje badania na około jednej stronie.
- Do swoich badań uczniowie powinni wykorzystać następujące źródła:
 - UNHCR's Refugee Data Finder
 - Statystyki Eurostatu dotyczące azylu
 - ostatnie sprawozdanie okręgowe z bazy danych informacji o azylu (AIDA) jako źródła*Uczniowie mogą używać Google Translate do swoich badań.*
- Następnie poproś uczniów, aby wymienili się w grupie swoimi spostrzeżeniami i wykorzystali je do wykonania jednego z poniższych działań:
 - **Wariant 1: List**
Wyobraź sobie, że w Twoim kraju powstaje nowa organizacja krajowa zajmująca się uchodźcami. Napisz jednostronicowy list do tej organizacji, w którym wyjaśnisz swoją opinię na temat tego, jakie prawa w stosunku do osób ubiegających się o status uchodźcy i uchodźców powinny być poprawione oraz na jakich obszarach organizacja powinna się skupić. Wykorzystaj przeprowadzone wcześniej badania i wyjaśnij, dlaczego tak uważasz.
 - **Opcja 2 Logo**
Wyobraź sobie, że w Twoim kraju powstanie nowa organizacja zajmująca się uchodźcami. Zaprojektuj logo odzwierciedlające, jakie wartości powinny być według Ciebie przestrzegane, aby zapewnić uchodźcom humanitarną ochronę na podstawie przeprowadzonych badań..

➤ Materiały i arkusze ćwiczeniowe dla uczniów

Tekst 1: Trzy świadectwa uchodźców

ŚWIADECTWO 1: YITZAK SCHWERSENZ UCIEKAJĄCY Z NIEMIEC PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ
© ZEITZEUGENPORTAL

https://www.zeitzeugen-portal.de/themen/der-holocaust/videos/i_V-gbd7Mw8

1 *II wojna światowa oficjalnie rozpoczęła się w 1939 roku i zakończyła w 1945 roku. W tym*
2 *czasie około 11 milionów ludzi było systematycznie prześladowanych i zabijanych przez*
3 *reżim nazistowski. Szczególnie osoby uznane przez reżim nazistowski za gorsze rasowo*
4 *były deportowane do obozów koncentracyjnych, gdzie zabijano je różnymi metodami, z*
5 *pośród których najbardziej nieludzką były komory gazowe. Większość prześladowanych*
6 *stanowili Żydzi (około 6 milionów), prześladowano również 5 milionów Romów,*
7 *homoseksualistów, osób niepełnosprawnych, komunistów i bojowników ruchu oporu.*

8 *W poniższym świadectwie Yitzak Schwersenz, nauczyciel i żydowski bojownik ruchu*
9 *oporu, opowiada o swojej ucieczce jako młody człowiek z nazistowskich Niemiec w 1944*
10 *roku do Szwajcarii. Wspierało go dwóch pomocników, którzy później zostali surowo*
11 *ukarani za pomoc w ucieczce. Przed ucieczką przez dwa lata żył w podziemiu w Berlinie,*
12 *ponieważ groziła mu deportacja do obozu koncentracyjnego.*

13

14 **Ucieczka pod fałszywą tożsamością**

15 Do ucieczki potrzebowaliśmy pomocników, w czasie wojny nie można przechodzić przez
16 granice. Potrzebowaliśmy pomocników.

17 Znaleźliśmy dwóch wspaniałych pomocników, którzy dawali nam jedzenie i o których
18 mówiłem, myślę, że nigdy dość, ale.... znaleźliśmy jeszcze dwóch wspaniałych
19 pomocników, sierżanta niemieckich sił powietrznych, Herberta Struncka, który „wcielił
20 nas” do niemieckich sił powietrznych. To niewiarygodne. Wcześniej mówiłem, człowiek
21 może zrobić więcej niż myśli, to jest dla mnie do dzisiaj aktualne, w zasadzie nie do
22 uwierzenia, że to było możliwe. Pan Strunck pracował w Starken, który był wtedy
23 terenem wojskowym, na lotnisku, w biurze, więc miał możliwość dotarcia bezpośrednio
24 do dowodów osobistych, tzw. paszportów wojskowych, które mógł wypełnić. Nowe kopie,
25 które wypełnił zgodnie ze swoim życzeniem, a ja stałem się.... można by się śmiać,
26 gdyby to nie było tak poważne, urzędnikiem niemieckich sił powietrznych, o nazwisku
27 Werner Obst. Taka osoba była w Starken, więc wydał mi nowy paszport z tym
28 nazwiskiem, ale z moim zdjęciem, zatem zostałem inżynierem sił powietrznych....

29 i pani Berta Meier... знаła rolników na granicy, to był pobyt wakacyjny, poszła do nich i
30 umówiła się z nimi, że jeżeli ona przyśle im uchodźców, to powiadomi ich telefonicznie,
31 oczywiście szyfrem, że ktoś im przyśle książki czy coś podobnego. Oni ich odbiorą na
32 stacji w Singen, to jest w Badenii Wirtembergii, niedaleko granicy szwajcarskiej, Singen
33 am Hohentwiel, i przywiozą ich w nocy na granicę, tam gdzie uważali, że powinno być
34 bezpiecznie. Pani Meier tak właśnie zrobiła i w ten sposób zostałem sparowany z panią
35 Hertą Wachsmann, która też mieszkała w ukryciu, u berlińskiego szewca, jako służąca
36 domowa. Zostałem z nią sparowany przez pana Struncka, byśmy mogli uciekać razem.
37 Podziwiam też tę starszą kobietę, wtedy już 60-letnią, obaj synowie i jej mąż zostali
38 rozstrzelani podczas Operacji Polskiej... Jeśli się wie o Operacji Polskiej w lecie 1938,
39 podziwiam że ta kobieta miała jeszcze odwagę żyć dalej, a nawet uciec...

40 Tak, pojechaliśmy do Singen am Hohentwiel, podróż pociągiem z kontrolami w pociągu...
41 poszła dobrze, kontrole nie były łatwe, nie wolno było drżeć przy pokazywaniu dowodu
42 osobistego. Wiemy dzisiaj, albo dowiedzieliśmy się później, że byli ludzie, którzy mieli
43 prawdziwy dowód osobisty, którzy drżeli przy oddawaniu. To można było zrozumieć, kiedy
44 przed nimi stał gestapowiec ubrany na czarno, który dokonywał kontroli. Jak ja sobie

45 poradziłem, że mogłem wyciągnąć swój dowód osobisty, pewną ręką, to też cud w moich
46 oczach....

47 Przyjechaliśmy do Singen, byli tam rolnicy, ja przez cały czas się bałem, przez całą
48 podróż.... Co zrobimy w Singen, na granicy, jeśli nie będzie tam rolników? Rolnicy byli,
49 ale powiedzieli, że dzisiaj nie możemy przekroczyć granicy, ponieważ spadł świeży śnieg
50 i nasze ślady mogą nas zdradzić, poza tym musieli nam załatwić białe prześcieradła,
51 żebyśmy mogli się nimi przykryć. Musieliśmy spędzić tam noc.

52 To była zła wiadomość: noc na granicy, ale musieliśmy to zrobić. Herta Wachsmann
53 spędziła noc w Singen. Ja sam pomyślałem, że lepiej spędzę noc gdzie indziej, bo jeśli
54 jedno z nas zostanie złapane, to drugie nie zostanie również uwięzione... Pojechałem do
55 Radolfzell nad Jeziorem Bodeńskim, zatrzymałem się w hotelu „Do Słońca”; to była ładna
56 nazwa, mieliśmy nadzieję, że znów zobaczymy słońce. I to była najcięższa noc w moim
57 życiu, a przynajmniej najcięższa noc z dwóch lat w podziemiu, dwóch lat w podziemiu,
58 najcięższa noc...

59 W środku nocy, nagle... puk puk puk. Gestapo nie puka do drzwi jak porządny człowiek,
60 chcą cię przestraszyć, bum na drzwi, Gestapo! Otwierać! W ten sposób... Tutaj też nie
61 widziałem, jak mogę to zrobić, nie wiem, siły mnie naszły... Normalnie nie byłem takim
62 odważnym człowiekiem, z braku doświadczenia życiowego... Ale wstałem, wepchnąłem
63 teczkę, w której były moje zdjęcia, zdjęcia, które chciałem ocalić i dokumenty, które
64 chciałem ocalić, wepchnąłem teczkę pod łóżko, otworzyłem drzwi, nie wahając się.
65 Przyszło do mnie natchnienie, żeby nie otwierać drzwi powoli, jak się normalnie otwiera
66 drzwi w nocy, do środka, bojaźliwie. Przyszło do mnie właściwe natchnienie, pociągnąłem
67 drzwi i z "Heil Hitler", bo przecież byłem niemieckim oficerem. Musiałem się przebrać,
68 mój dowód osobisty był w porządku, mieli go w ręku, trzeba było oddać dowody osobiste
69 tam wtedy, na dole, w recepcji. "Co wy tu robicie!?" - na szczęście dla nas Frau Meier
70 przygotowała nas również na to pytanie. Powiedziała nam przed wyjazdem, że gdy na
71 granicy zapytają nas, co robimy, to mamy mówić, że nasza rodzina w Berlinie została
72 zbombardowana, szukamy noclegu tutaj w kraju u rolników dla naszych rodzin. Tak
73 właśnie powiedziałem i zostało to przyjęte, przeszło i wyszli. Oczywiście musiałem
74 zachować spokój, nie mogłem uciekać.

75 Następnego dnia spotkaliśmy się ponownie, niezrażeni. Ten dzień w Singen spędziliśmy
76 między innymi w kinie. Nie pamiętam, co widziałem. Musieliśmy tam przeczekać cały
77 dzień aż do nocy, a w nocy rolnicy zabrali nas na granicę i cudem przeszliśmy przejście
78 graniczne bez szwanku.

79 Często odwiedzałem ponownie to miejsce, z moimi studentami w Szwajcarii. Byłem w
80 Szwajcarii dziesięć lat po mojej ucieczce i co roku odwiedzałem ze studentami to
81 miejsce, gdzie mogliśmy przejść ze śmierci do życia, i pokazywałem im to przejście. Tak,
82 sfotografowałem to również i pokazuję to dzisiaj na moich wykładach, mam serię slajdów,
83 które pokazuję. Kontynuowałem fotografowanie, również w czasie, kiedy się ukrywałem.

ŚWIADECTWO 2: RASHA UCIEKAJĄCA Z SYRII NA WĘGRY W 2015 R.

© SKY NEWS

<https://www.youtube.com/watch?v=78e3c-EWpC4>

1 W 1945 r. Republika Syrii uzyskała niepodległość po czterech wiekach panowania
2 osmańskiego i po krótkim okresie bycia kolonią francuską. Okres po uzyskaniu
3 niepodległości nie był jednak stabilny politycznie z powodu kilku wojskowych zamachów
4 stanu aż do 1971 roku. Od 1971 do 2000 roku krajem rządził Hafez al-Assad, a od 2000
5 roku prezydentem Syrii jest jego syn Bashar al-Assad. Podczas ich rządów Syria była
6 potępiana i krytykowana za poważne i systematyczne łamanie praw człowieka, w tym
7 egzekucje obywateli i więźniów politycznych oraz masową cenzurę wolności słowa. Na
8 początku 2011 r., równoległe do innych powstań politycznych na Bliskim Wschodzie i w
9 Afryce Północnej, Syryjczycy zbuntowali się przeciwko reżimowi Assada, wzywając do
10 reform społeczno-gospodarczych i zmiany politycznej. Reżim syryjski przeciwstawił
11 opozycji represje i broń, a powstanie przerodziło się w konflikt zbrojny z zagranicznymi
12 interwencjami. W 2022 roku pięć państw utrzymywało siły wojskowe lub regularnie
13 operowało w Syrii: Rosja, Iran, Turcja, Izrael i Stany Zjednoczone - oprócz
14 ponadnarodowych grup milicyjnych, takich jak Państwo Islamskie, Al-Kaida i Hezbollah.
15 W wyniku konfliktu zbrojnego w Syrii ponad 5,6 uchodźców i osób ubiegających się o
16 azyl znalazło się w krajach sąsiednich i w Europie, natomiast ponad 6,7 mln osób zostało
17 przesiedlonych wewnątrz w 2022 r.

18 W tym wywiadzie na granicy węgierskiej Rasha, młoda syryjska nauczycielka
19 angielskiego i matka, opowiada o swojej podróży związanej z wysiedleniem wraz z
20 rodziną z obozu al-Yarmouk w pobliżu syryjskiej stolicy Damaszku do Europy w 2015
21 roku. Wyjaśnia powody, dla których uciekła z Syrii, ryzyko w drodze i wyzwania, z jakimi
22 stykają się syryjscy uchodźcy w Europie.

23

24 **Zabierz moje dziecko do Niemiec**

25 **Rozmówca:** To jest Rasha, pochodzi z Syrii, jest nauczycielką angielskiego. Czy możesz
26 mi powiedzieć, jak długo planujesz tu zostać?

27 **Rasha:** Plan...?

28 **Rozmówca:** Tak.

29 **Rasha:** Musimy iść, nie możemy tu dłużej zostać. Zostaniemy, dopóki nie otworzą drzwi.
30 Nie ma żadnego planu. Jestem zszokowana zachowaniem węgierskiej policji. Dlaczego?
31 Chcemy tylko przejść i pojechać do innego bezpiecznego kraju. To jest to, czego chcemy.
32 Aby przejść bezpiecznie, jest tu bardzo zimno. Jest bardzo zimno. Nie mamy ubrań, nie
33 mamy drobnych. Mam dziecko. Nie wiem, co się stanie, ale zostaniemy, aż otworzą. To
34 wiemy.

35 **Rozmówca:** Czy będzie Pani próbować przekroczyć nielegalnie? Wiem, że niektórzy
36 rozważają zrobienie tego, nielegalnie.

37 **Rasha:** Nielegalnie?

38 **Rozmówca:** Tak, nielegalnie, na przykład przez płot.

39 **Rasha:** Nie, nie, nie! Jak? Nie ma mowy, chcemy przejść. Chcemy, żeby otworzyli drzwi i
40 wszyscy przejdziemy.

41 **Rozmówca:** Skąd pochodzisz? Przyjechałaś z Syrii?

42 **Rasha:** Z Syrii do Turcji, nielegalnie do Turcji, bo nie mamy syryjskiego paszportu. Do
43 Turcji, do Grecji i do Serbii, a teraz tutaj. Cała nasza podróż jest nielegalnie, tak.

44 **Rozmówca:** A ile czasu zajęła pani ta podróż?

45 **Rasha:** 10 dni.

46 **Rozmówca:** A ile to panią kosztuje?

47 **Rasha:** Koszt? Do tej pory płaciliśmy za osobę 2.000 EUR, za osobę. Za osobę! A teraz
48 nie mamy pieniędzy.

49 **Rozmówca:** Nie ma już pieniędzy.

50 **Rasha:** Nie, nie, chcemy przejść, nawet jeśli będziemy musieli iść pieszo. Musimy
51 przejść. Jeśli nie chcą nas zabrać, zabierzcie nasze dzieci. Weźcie moje dziecko i
52 umieśćcie je w Niemczech lub w innym bezpiecznym miejscu. To nie ma znaczenia. Chcę
53 jechać dla mojego dziecka. Wszyscy chcą jechać dla swoich dzieci, nie dla siebie.
54 Zabierzcie nasze dzieci do Niemiec, a ja wrócę do Syrii. Nie zależy mi na prawie do
55 bezpiecznego życia, nie chcę go dla siebie. Chcę go dla mojego dziecka, żeby mogło
56 chodzić do szkoły. To proste prawo, prawda?

57 **Rozmówca:** Opowiedz mi o rejonie Damaszku, z którego pochodzisz. Jaka jest tam
58 obecnie sytuacja?

59 **Rasha:** Jest bardzo źle. Przyjechałam z obozu Yarmouk, z Damaszku. Jest bardzo źle;
60 nie ma jedzenia, nie ma pieniędzy, nie ma chleba. To jest wojna!

61 **Rozmówca:** To jest wojna. I powiedziałaś, że nie masz już pieniędzy. Jak sobie teraz
62 radzisz? Jak udaje ci się przeżyć?

63 **Rasha:** Ja... jak inni; nie mamy pieniędzy. Nie mamy jedzenia, naprawdę. Ja nie mam
64 jedzenia. Nie wiem, co będę jeść i jak karmić moją córkę.

65 **Rozmówca:** A córka ma na imię...?

66 **Rasha:** Alma.

67 **Rozmówca:** Ile masz lat?

68 **Rasha:** Ile masz lat? Powiedz mi!

69 **Rasha:** Sześć lat! To, czego chcemy, to otwarcia drzwi i abyśmy wszyscy mogli
70 bezpiecznie przejść. Nie chcemy zostać na Węgrzech. Nie. Na drugim przejściu
71 granicznym pobrali ludziom ich odciski palców i oni utknęli.. ludzie, rodziny, które
72 pozwoliły na podebranie odcisków palców. Utknęli tam i nie mogą iść dalej. Nie chcemy
73 zostać na Węgrzech. Nie, i nie chcemy jechać do innego kraju tylko po to, żeby wziąć
74 pieniądze i siedzieć, nie, nie. Chcemy pracować. Jestem nauczycielką. Mogę pracować.
75 Mogę uczyć, ale nie na Węgrzech. Nie chcę tu zostać.

76 **Rozmówca:** Więc jak myślisz, na jak długo możesz tu po prostu zostać?

77 **Rasha:** Bardzo trudno jest nam zostać dłużej niż jedną noc. To bardzo trudne. Spójrz,
78 spójrz, spójrz na nasze łóżko. To jest nasze łóżko. Więc jest to dla nas bardzo trudne.
79 Chcemy, żeby szybko otworzyli drzwi, bo umrzemy, naprawdę. Ale zostaniemy. Ile nocy?
80 Ile dni? Nie wiem.

81

82

ŚWIADECTWO 3: NATASZA UCIEKA Z UKRAINY DO PORTUGALII W 2022 ROKU

© UNHCR

https://www.youtube.com/watch?v=_Mzm2W-ggrc

1 W lutym 2022 roku wojska rosyjskie wkroczyły na Ukrainę, wywołując pierwszy konflikt
2 zbrojny w Europie od czasu wojny w byłej Jugosławii w latach 90. XX wieku. Po ataku
3 Rosji na Ukrainę duża liczba Ukraińców zaczęła opuszczać kraj, uciekając głównie do
4 Polski i Rumunii, ale także do Mołdawii, Węgier i Słowacji. Do maja 2022 roku około 6,5
5 miliona Ukraińców uciekło z kraju, a około 8 milionów zostało wewnątrz
6 przesiedlonych. Ta wojna nie wzięła się z powietrza. Jest kontynuacją konfliktu, który
7 rozpoczął się w 2014 roku i jest związany z rozpadem Związku Radzieckiego. Kiedy
8 Związek Radziecki rozpadł się na początku lat 90-tych, Ukraina, była republika radziecka,
9 miała trzeci co do wielkości arsenał atomowy na świecie. Stany Zjednoczone i Rosja
10 współpracowały z Ukrainą w celu denuklearyzacji kraju w zamian za zapewnienia
11 bezpieczeństwa, które chroniły ją przed potencjalnym rosyjskim atakiem - wysiłki, które
12 ostatecznie okazały się daremne. W listopadzie 2013 roku wybuchły proeuropejskie
13 masowe protesty, gdy prorosyjski prezydent Ukrainy Wiktor Janukowycz zapowiedział, że
14 nie podpisze umowy o stowarzyszeniu politycznym i wolnym handlu z Unią Europejską
15 (UE), wybierając w zamian bliższe związki z Rosją. Protesty te ostatecznie obaliły
16 Wiktora Janukowycza wiosną 2014 roku. Prorosyjscy protestujący we wschodnim
17 regionie Donbasu nie uznali jednak obalenia Janukowycza. Niedługo potem Rosja
18 najechała na Ukrainę i zaanektowała Półwysep Krymski, wspierając prorosyjskich
19 separatystów. Wywołało to tzw. wojnę w Donbasie, powstanie samowłańczych państw
20 separatystycznych w Doniecku i Ługańsku, a kulminacją była inwazja Rosji w 2022 roku.

21 W wywiadzie przeprowadzonym w Lizbonie w 2022 r. młoda Ukrainka Natasza
22 Vladimirova opowiada o tym, jak wraz z córką przedostała się z Charkowa do Portugalii
23 przez Rumunię, podczas gdy jej mąż musiał zostać na ukraińskiej granicy. Wyjaśnia,
24 dlaczego opuściła rodzinne miasto Charków, jak przekroczyli granicę z Rumunią i dotarli
25 do Portugalii dzięki lotowi humanitarnemu zorganizowanemu przez rząd portugalski.
26 Mówi też o wsparciu, jakie ona i jej córka otrzymały w Portugalii. Obecnie są goszczone
27 przez lokalną rodzinę w Lizbonie, otrzymują lekcje języka i naukę w szkole, a Natasza
28 czuje się wspierana w poszukiwaniu pracy.

29 **Natasza Vladimirova, ukraińska uchodźczyni w Portugalii**

30 Opuściliśmy Charków, mój mąż, córka i ja, 24 lutego, kiedy zaczęła się wojna. To bardzo
31 niebezpieczne miasto, to jakby epicentrum tej wojny. W pobliżu granicy z Ukrainą
32 zapytałam kilku mężczyzn, czy jest możliwe, aby mój mąż wyjechał z kraju. Mój mąż
33 powiedział: „Możesz mnie tu zostawić, a ty wyjedziesz z Ukrainy”. „Jak to jest możliwe?
34 Ja cię kocham, nie mogę wyjechać”.

35 [Mąż Nataszy został na granicy z Ukrainą].

36 Zrozumiałam, że nie chcę, aby moja córka wiedziała o wojnie. Przyjechaliśmy do Rumunii
37 samochodem. Kiedy przekroczyliśmy granicę, pomyślałam: „Co mamy zrobić? Nie mamy
38 żadnych kontaktów”. Poprosiliśmy o pomoc tych ludzi [UNHCR], a oni zadzwonili do
39 kogoś i znaleźli nam miejsce na noc. Byliśmy w Rumunii przez cztery dni, a potem
40 poleciliśmy do Portugalii.

41 [Natasza i jej córka wsiadły na pokład samolotu humanitarnego rządu portugalskiego do
42 Lizbony].

43 Teraz moim największym lękiem jest to, że nie spotkam już mojego męża. Dzisiaj jest dla
44 mnie bardzo emocjonalny dzień. Bo to już miesiąc, odkąd nie widziałam naszego
45 mieszkania, naszych ubrań.

46 [W Lizbonie zamieszkały u rodziny, która otworzyła swój dom dla uchodźców].

47 Maria jest piękną i miłą osobą. Zawsze pomaga nam w znalezieniu pracy, w znalezieniu
48 lekcji, lekcji portugalskiego, w znalezieniu informacji o tym, jak możemy znaleźć szkołę
49 dla dziecka. Moja córka wie o wojnie. Ale teraz, kiedy idziemy na spacer, mówi: "Mamo,
50 ja chcę tu być. To wspaniałe miejsce. Nie chcę wracać".

↘ Inne zasoby

Referencje (w języku angielskim)

- Baza danych informacji o azylu (AIDA). (2022). "Bezpieczny kraj trzeci". <https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/asylum-procedure/the-safe-country-concepts/safe-third-country/>
- Barnett, L. (2002). *Global governance and the evolution of the international refugee regime*. Genewa: UNHCR Working Paper No. 54.
- Castles, S. (2003). "The International Politics of Forced Migration". *Development* 46(3): 11-20.
- Crawley, H. & Skleparis, D. (2018). "Refugees, Migrants, Neither, Both: Categorical Fetishism and the Politics of Bounding in Europe's 'Migration Crisis'". *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44(1): 48-64.
- Guérin, A. (2021). "The European Approach to Hotspots in Greek Islands", *Border Criminologies*, <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2021/04/european-approach>.
- Hatton, T.J. (2021). *Asylum Recognition Rates in Europe: Persecution, Policies and Performance*. Instytut Ekonomiki Pracy IZA: IZA Discussion Paper No. 14840. <https://docs.iza.org/dp14840.pdf>.
- Kneip, M. & Mack, M. (2017). *Polnische Geschichte und deutsch-polnische Beziehungen. Darstellungen und Materialien für den Geschichtsunterricht*. Berlin: Cornelsen.
- Martin, S. (2012). *War, Natural Disasters, and Forced Migration*. Oxford: Oxford University Press.
- Norwegian Refugee Council (NRC). (2016). "Czym jest bezpieczny kraj trzeci?" <https://www.nrc.no/news/2016/march/what-is-a-safe-third-country/>.
- Pszczółkowska, D. (2022). "Poland: What does it take for a public opinion coup to be reversed?". *International Migration*. DOI: doi.org/10.1111/imig.13041
- Reslow, N. & Vink, M. (2015). "Three-Level Games in EU External Migration Policy: Negotiating Mobility Partnerships in West Africa." *Journal of Common Market Studies* 53(4): 857-74.
- Shacknove, A.E. (1985). "Who Is a Refugee?" *Ethics* 95(2): 274-284.
- Wunderlich, D. (2012). "The Limits of External Governance: Implementing EU External Migration Policy." *Journal of European Public Policy* 19(9): 1414-33.

Dane

UNHCR's Refugee Data Finder

<https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>

Przeglądarka danych Eurostatu dotyczących migracji i azylu

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/migration-asylum/asylum>

↘ Linki i materiały dodatkowe

Materiały po angielsku

KSIAŻKI

Arendt, Hannah. 1943. **My uchodźcy.** *Menorah Journal* 31 (1): 69-77.

Esej (w języku angielskim) Hannah Arendt rozważający, dlaczego uchodźcy nie lubią określenia „refugee”, opublikowany krótko po jej przyjeździe do Nowego Jorku w 1943 roku. Link do pełnego tekstu w języku angielskim:

<https://www.jus.uio.no/smr/om/aktuelt/arrangementer/2015/arendt-we-refugees.pdf>

FILMY MULTIMEDIALNE

Konflikt syryjski wyjaśniony (2018, w języku angielskim)
5min animacja wyprodukowana przez Explainity Educational Project wyjaśniająca konflikt syryjski.
<https://youtu.be/mv6AcnwnBhM>

INTERAKTYWNE STRONY INTERNETOWE

Konflikt ukraiński: Prosty przewodnik po rosyjskiej inwazji (2022, angielski)
Przewodnik BBC po inwazji rosyjskiej, który ma wyjaśnić początek konfliktu ukraińskiego.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-60506298>

W innych językach

KSIAŻKI

Feuchtwanger, Lion. 1956. **Exil.** Wartesaal-Trilogie. Tom 3. Berlin: Aufbau-Verlag Berlin. Fragment (po niemiecku) powieści Feuchtwangera opisującej jego życie jako żydowskiego uchodźcy mieszkającego w Paryżu.
<https://we-refugees-archive.org/archive/truebe-gaeste/>

Shakine, Esther. 2020. **Exodus.** Monachium: Klinkhardt & Biermann.
Powieść graficzna (w języku niemieckim) opowiadająca o ucieczce z Węgier do Izraela w czasie Holokaustu, przedstawiona oczami żydowskiej dziewczynki.
<https://www.klinkhardtundbiermann.de/titel-1-1/exodus-2034/>

Marchewka, B. 2020. **Alle dagen ui.** Arnhem: Soul Food Comics.
Powieść graficzna w języku holenderskim, opowiadająca historię Saieda, który postanawia ubiegać się o azyl w Holandii i trafia na rok do aresztu na lotnisku.
http://www.soulfoodcomics.nl/store/p25/Alle_dagen_ui.html

DOKUMENTY I FILMY

Jej historie (2021, arabski z angielskimi napisami)
Dokument w reżyserii Abd Alkadera Habaka, opowiadający historię trzech kobiet - Weam Ghabash, Malake Harbliya i Fatmy Al Humeid - którym udało się przełamać bariery kulturowe podczas syryjskiego konfliktu i stać się kimś, o kim przed rewolucją nigdy nie myślały, że mogą być.
<https://vimeo.com/568526486>

Dla Sama (2019, arabski z angielskimi napisami)
Dokument o kobiecych doświadczeniach wojennych, wyprodukowany i prowadzony przez Waad Al-Kateab (współreżyserowany z Edwardem Wattsem), opowiadający o jej życiu jako młodej matki w Aleppo, w Syrii, podczas powstania i wojny.
<https://www.youtube.com/watch?v=vsvBqtg2RM0>

FILMY MULTIMEDIALNE

Syrian Refugees: A Human Crisis Revealed (2016, bez języka)
2min krótki klip National Geographic autorstwa filmowca Liora Sperandeo o syryjskich uchodźcach docierających do Grecji drogą morską w 2015 roku.
https://www.youtube.com/watch?v=hiujzFNqHcE&ab_channel=NationalGeographic

Grecja: Syrian Refugees Struggle (2013, angielski, grecki i arabski z angielskimi napisami)
3 minutowy film wyprodukowany przez UNHCR dokumentujący zmagania syryjskich uchodźców w Grecji.
<https://www.youtube.com/watch?v=fkj2rDUphlc>

INTERAKTYWNE STRONY INTERNETOWE

Świadectwa Holokaustu
Fliehen vor dem Holocaust - aplikacja do nauki (po niemiecku)
<https://www.erinnern.at/app-fliehen>
Zeitzeugen-Portal (strona w języku niemieckim)
<https://www.zeitzeugen-portal.de/themen/der-holocaust>